

Fynd längs åsen vid Marieberg

Arkeologisk utredning inför omdragning av väg 51

Fornlämning L2019:71, L1980:7709
Rävgräva 1:22 m fl, Mosjö socken, Örebro kommun, Närke, Örebro län

SAU rapport 2019:5

Fredrik Andersson

SOCIETAS
ARCHAEOLOGICA
UPSALIENSIS

Fynd längs åsen vid Marieberg

Arkeologisk utredning inför omdragning av väg 51

Fornlämning L2019:71, L1980:7709

Rävgräva 1:22 m fl, Mosjö socken, Örebro kommun, Närke, Örebro län

SAU rapport 2019:5

Fredrik Andersson

SOCIETAS
ARCHAEOLOGICA

UPSALIENSIS

SAU rapporter 2019:5
ISSN 1652-9448
©SAU 2019

UTGIVNING OCH DISTRIBUTION

Societas Archaeologica Upsaliensis
Thunbergsvägen 5B, 752 38 Uppsala
post@sau.se
www.sau.se

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länsstyrelsens dnr och datum för tillstånd:

431-3176-2018, 2018-08-27

Uppdragsnummer: 201800407

SAU:s projektbeteckning: 1219

Företagare: Trafikverket

Belägenhet

LANDSKAP: Närke

LÄN: Örebro

KOMMUN: Örebro

SOCKEN: Mosjö

FASTIGHET: Rävgräva 1:22 m fl

FORN LÄMNING: L2019:71, L1980:7709

KOORDINATER: N6564100, E508400

HÖJD: 40–60 m ö h

Undersökningen

TYP AV UNDERSÖKNING: Arkeologisk utredning

DATUM I FÄLT: 181008–181012

UNDERSÖKT YTA: 26 ha

KOORDINATSYSTEM: SWEREF 99TM

HÖJDSYSTEM: RH2000

INMÄTNINGSSYSTEM: GPS, RTK-GPS

Personal: Fredrik Andersson (projektledare), Kerstin Westrin

Fynd och arkivmaterial förvaras: Hos SAU i väntan på fyndfördelningsbeslut

Omslagsbild: Kerstin Westrin granskar den sedan tidigare registrerade boplatsen L1980:7709).

Foto mot sydost: Fredrik Andersson

Allmänt kartmaterial: ©Lantmäteriet Medgivande MS2007/04080

Digitala planer: Fredrik Andersson

Lektor: Niklas Stenbäck

Layout: ord & form, Gudbrand Klæstad

Tryck: KPH Trycksaksbolaget AB, Uppsala

Innehåll

Sammanfattning 4

Inledning 5

Antikvarisk bakgrund 6

Naturgeografi och historisk markanvändning 6

Fornlämningsmiljö och tidigare undersökningar 7

Undersökningen 11

Metod och genomförande 11

Undersökningsresultat 12

Boplatsläge 1 12

Boplatsläge 2 12

Boplatsläge 3 13

Boplatsläge 4/ L2019:71 14

Slutsats och utvärdering 17

Referenser 18

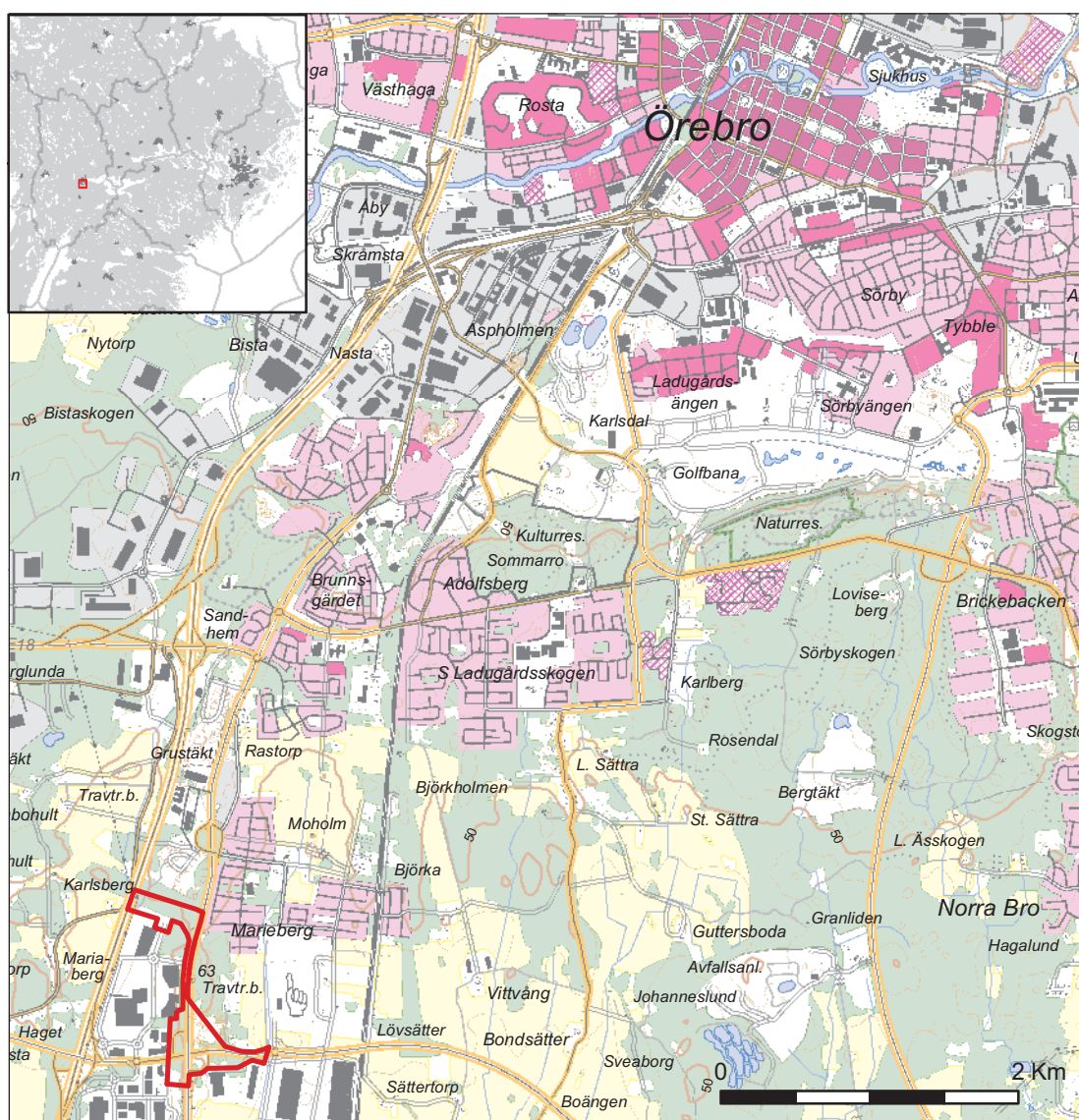
Arkiv och kartmaterial 18

Bilagor 19

Bilaga 1. Fyndlista 19

Sammanfattning

Societas Archaeologica Upsaliensis (SAU) genomförde i oktober 2018 en arkeologisk utredning intill Mariebergs handelsområde sydväst om Örebro tätort. Utredningsområdet berörde framför allt ett parti av Mosjöåsen. Utredningen innefattade kart- och arkivstudier, fältinventering samt utredningsgrävning av fyra möjliga förhistoriska boplatsslägen. Inga förhistoriska boplatser kunde dock konstateras inom utredningsområdet. Endast ett avslagsfragment i kvartsit framkom vid utredningsgrävningen. Fyndet har paralleller till tidigare kända lämningar längs åsen i närområdet vilka också har varit relativt begränsade i sin omfattning. Fornlämningsskildern antyder att området har nyttjats mer extensivt under förhistorisk tid och de enstaka fynd som finns bevarade i området kan vara spår efter människors rörelse längs med åsen.

FIGUR 1. Utdrag ur Terrängkartan med undersökningsområdet markerat. ©Lantmäteriet Gävle. Medgivande MS2007/04080. Skala 1:50 000.

Inledning

Societas Archaeologica Upsaliensis (SAU) har efter beslut av Länsstyrelsen i Örebro genomfört en arkeologisk utredning vid Mariebergs handelsområde, Örebro kommun. Anledningen till utredningen var att Trafikverket planerar för en omdragning av väg 51 vilket kommer att påverka områden norr om handelsområdet samt längs med Kumlavägen och den befintliga väg 51. Utifrån den kända fornlämningsbilden och de naturgeografiska förutsättningarna i området bedömde Länsstyrelsen att vägprojektet riskerar att beröra tidigare okända fornlämningar.

Syftet med den arkeologiska utredningen var att klargöra i vilken utsträckning som fornlämningar kommer att beröras av ett genomförande av den planerade omdragningen av vägen. Utredningsresultaten ska på så sätt bidra till ett bättre planeringsunderlag för Länsstyrelsen och Trafikverket i det fortsatta arbetet med vägprojekteringen.

FIGUR 2. Kerstin Westrin undersöker förutsättningarna för möjliga fornlämningar längs med Kumlavägen. Foto: Fredrik Andersson.

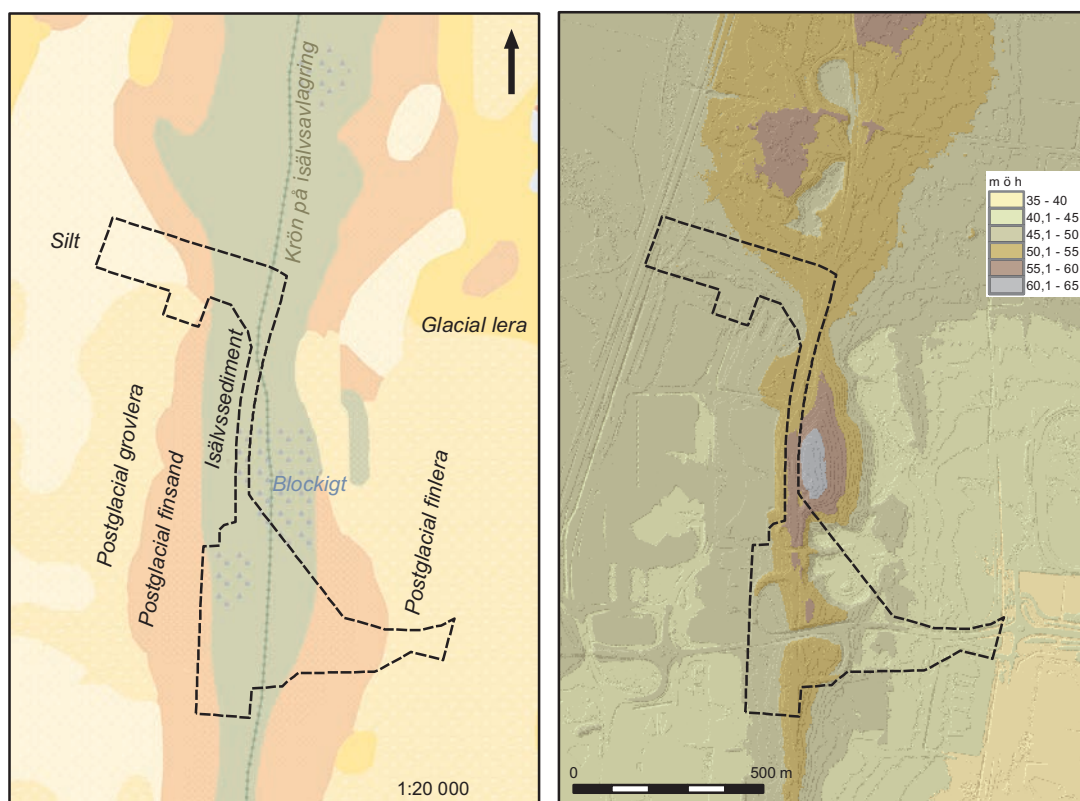
Antikvarisk bakgrund

Naturgeografi och historisk markanvändning

Det aktuella utredningsområdet ligger i anslutning till Mariebergs handelsområde i Örebro:s sydvästra utkant. Utredningsområdet var ca 26 hektar stort och bestod av mestadels skogsmark samt mark inviad redan befintliga vägar. I övrigt utgörs närområdet mestadels av bebyggd mark samt ett flertal vägar. En större grustäkt finns i områdets östra del och det finns ytterligare en äldre täkt norr om utredningsområdet.

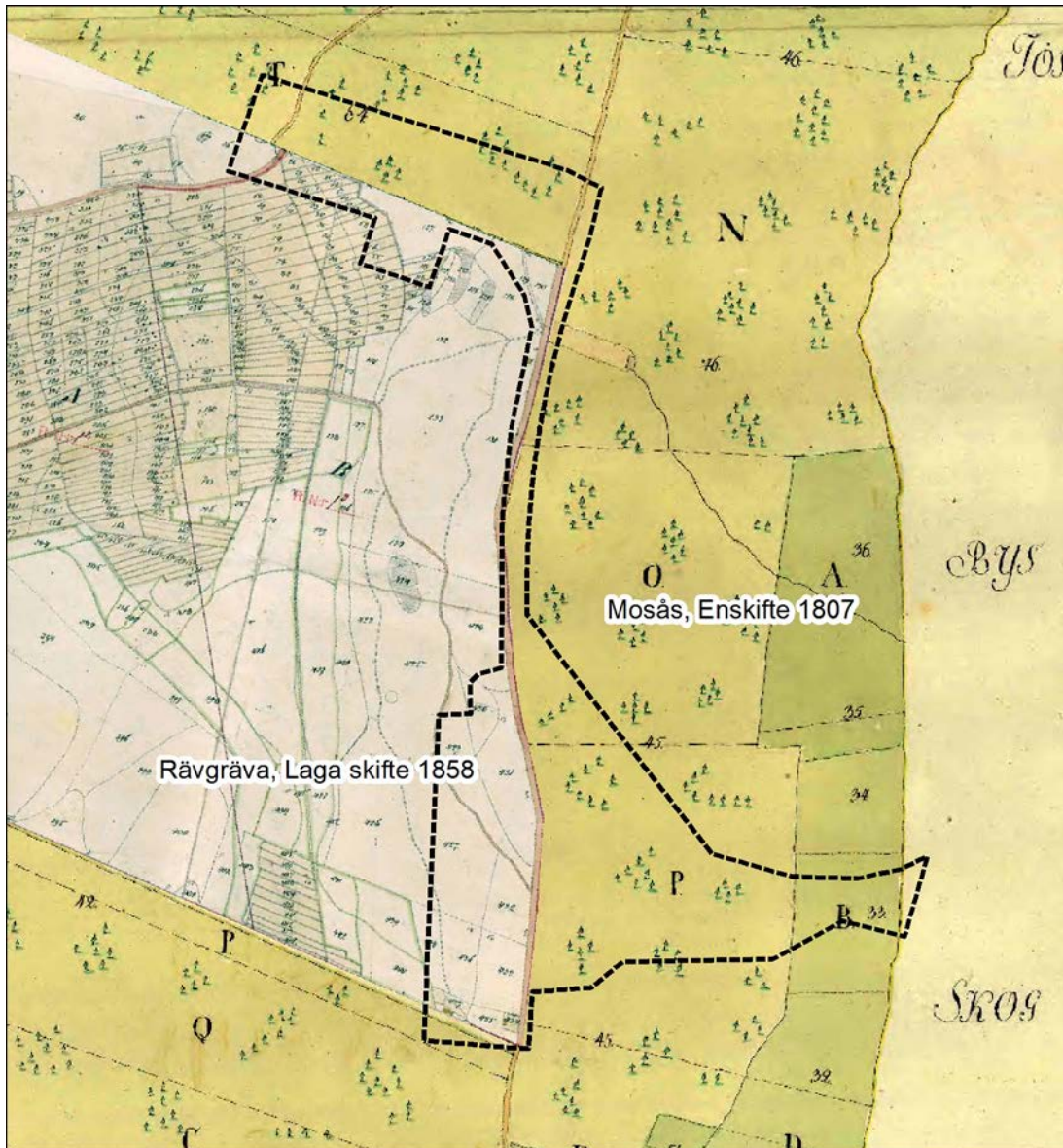
Utredningsområdet ligger längs med Mosjöåsen, en rullstensås som löper i nord-sydlig riktning från Hallsberg upptill Örebro där den delar sig i två; Karlslundsåsen och Örebroåsen. Kumlavägen löper längs med åschrönet. Höjdskillnaderna i området är från 60 m ö h där åschrönet är som högst ner till 41 m ö h i den östra delen. Åsslutningen är inte lika brant väster ut där den planar ut kring 49–50 m ö h. Höjdnivåerna indikerar att området har varit strandbundet i slutet av mesolitikum från ca 6000 f Kr till ca 4000 f Kr. Enligt SGU:s jordartskarta består marken inom utredningsområdet av isälvsediment längs med åschrönet för att längre ner i åsslutningen övergå i sand och nedanför åsen i lera eller silt.

De naturgeografiska förutsättningarna i området, med väl-dränerade jordar i flacka sluttningar längs en ås, brukar vara egenskaper som lyfts fram som lokalisering faktorer för förhistoriska boplatser. Framför allt kanske boplatser från stenåldern. Höjden över havet kan indikera kustnära mesolitiska lokaler, men området har goda förutsättningar även för inlandslokaler från senare perioder.

FIGUR 3. Till vänster: Jordartskarta från SGU med utredningsområdet markerat. Skala 1:20 000. Till höger: En höjdmödel baserad på LAS-data från Lantmäteriet med utredningsområdet markerat. Skala 1:20 000.

En genomgång av det historiska kartmaterialet visar att utredningsområdet till stora delar har brukats som skogsmark från 1600-talet och framåt. Marken har under historisk tid tillhört byarna Rävgräva och Mosås. Det finns dock ett parti i områdets nordvästra del som har brukats som åker ända fram till att Mariebergs handelsområde byggdes ut. I den östligaste delen av undersökningsområdet finns även ett område som har använts som ängsmark. I övrigt domineras undersökningsområdet av Kumlavägen vars sträckning längs med åsen säkerligen kan ha medeltida anor, om inte ännu äldre. Under 1900-talet har det funnits ett antal bebyggda tomter längs med vägen som det finns spår efter än idag även om husen är rivna.

FIGUR 4. Markanvändning under 1800-talet inom utredningsområdet enligt två ihopklippta historiska kartor. En karta över Rävgräva från 1858 (LM 18-mos 53) och en över Mosås från 1807 (LS S51-11:4). Skala 1:10 000.

Fornlämningsmiljö och tidigare undersökningar

Inom och i anslutning till utredningsområdet finns ett flertal redan kända fornlämningar. Det rör sig om ett antal lämningar från historisk tid i form av färdvägar, torplämningar och fossila åkrar. Från förhistorisk tid finns förutom tre stensättningar registrerade 150 meter öster om utredningsområdet ett flertal kända förhistoriska boplatser och fyndplatser.

Den kända fornlämningsmiljön i närområdet är till stora delar resultatet av tidigare arkeologiska utredningar som gjorts. Nordost om det aktuella utredningsområdet framkom vid en utredning 2017 dels spår efter fossila åkrar (L1979:2421) samt boplatsslämningar i form av stolphål och härdar (L1979:2421). Boplatsspåren kan inte dateras närmare än till förhistorisk tid (Karlenby, 2017).

En arkeologisk utredning genomfördes 1995 i samband med att industriområdet öster om Kumlavägen planerades (Andersson, 1995). Vid den utredningen registrerades tre förhistoriska boplatser varav den ena (L1980:1781) var belägen knappt 300 meter öster om det nu aktuella utredningsområdet. Denna boplatz för- och slutundersöktes senare och närmare 1700 anläggningar och 350 fynd från förhistorisk tid dokumenterades (Knabe, 2003). Dateringar sträcker sig från slutet av stenåldern fram till yngre järnåldern.

Majoriteten av de kända fornlämningarna registrerades i samband med en arkeologisk utredning som genomfördes 2007 och 2008 inför utbyggandet av handelsområdet i Marieberg (Holm, 2008). Den utredningen berörde också delar av det nu aktuella utredningsområdet. Vid utredningen registrerades, förutom ett antal lämningar från historisk tid, fem förhistoriska boplatser samt två fyndplatser. Cirka 50 meter norr om det aktuella utredningsområdet, vid kanten till en äldre grustäkt, registrerades en boplatsslämning (L1980:7709) bestående av spridd skärvstensförekomst. Denna lämning berördes inte av de fortsatta exploateringsplanerna och inga ytterligare antikvariska åtgärder gjordes. De övriga fyra boplatserna gick däremot vidare till förundersökning, varav två även slutundersöktes (Holm, 2011). Den ena boplatzen (L1980:7709) låg inom det nu aktuella utredningsområdet. Vid utredningen 2008 påträffades där skärvig och skörbränd sten samt två avslagsfragment i kvarts och en bearbetad sandsten (Holm, 2008: 13). Vid den efterföljande förundersökningen framkom inga fler fynd eller anläggningar utan endast ytterligare ett mindre antal skärvstenar (Holm, 2011: 11). Undersökarna daterar lämningen till stenåldern men några daterande fynd framkom egentligen inte. Det magra förundersökningsresultatet gjorde att någon slutundersökning inte bedömdes vara nödvändig.

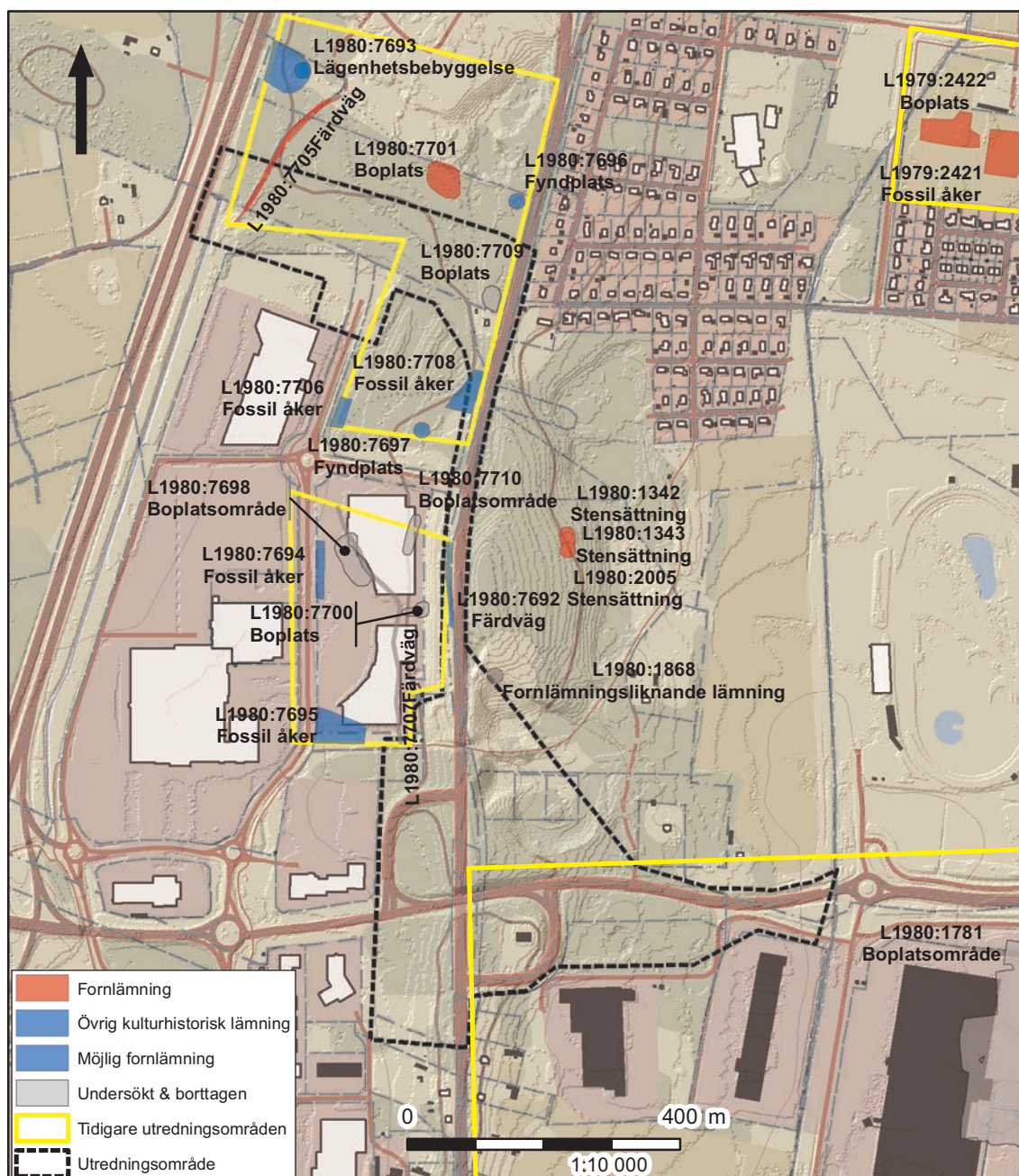
Även undersökningarna av den längre söderut belägna boplatzen L1980:7700 stannade vid förundersökning. Vid utredningen hade en bit slagen kvarts samt stråk och koncentrationer av skärvig och skörbränd sten noterats (Holm, 2008: 14). Vid förundersökningen framkom inga ytterligare fynd utan enbart ett lager med spridd skärvsten (Holm, 2011: 15). Även denna lämning daterades till stenåldern men inga ytterligare antikvariska åtgärder bedömdes vara nödvändiga.

De två resterande boplatser blev dock slutundersökta. Den mindre av de två (L1980:7710) innehöll dels 21 anläggningar (kokgropar, härdar, stolphål och gropar) samt drygt 60 fynd av bearbetad sten (främst kvarts och hälleflinta samt en bit flinta). Fem ¹⁴C-analyser av kol från anläggningarna gjordes med spridda dateringar: mesolitikum, mellanneolitikum, yngre bronsålder och äldre järnålder. Flintteknologin bedömdes vara mellanneolitisk.

Inom den större boplatzen (L1980:7698) dokumenterades 47 anläggningar (kokgropar, härdar, stolphål, gropar) samt ett fåtal fynd (flinta, kvarts, hälleflinta samt en malsten). En flintskrapa dateras till mellanneolitikum medan ett flintavslag har bearbetats med metallverktyg och dateras till bronsålder/järnålder. Kol från åtta anläggningar ¹⁴C-analyserades och gav sex dateringar till mesolitikum och två till äldre järnålder.

Vid utredningen 2008 registrerades också två fyndplatser. Dels framkom sju keramikskärvor (L1980:7696) strax norr om utredningsområdet och dels ett flintavslag (L1980:7697) **längre söder ut** (Holm, 2008). Keramiken bedömdes vara förmodligen neolitisk. Dessa fynd kunde inte kopplas samman med några boplatsslämningar men stärker intrycket av **någon form av neolitisk närvaro i området**.

Sammanfattningsvis så visar de tidigare antikvariska insatserna i området på att det finns regelrätta bebyggelselämningar på lerslätterna öster om utredningsområdet. Bosättningarna är kanske så tidiga som från slutet av stenåldern men framför allt verkar området ha bebyggts under bronsåldern och äldre järnåldern. På åsen är spåren efter förhistoriska bosättningar mer vaga. De verkar domineras av aktiviteter kopplade till eld i form av kokgropar, härdar och skärvsten. Lämningar tyder på någon form av extensivt nyttjande av områdena längs åsens västsluttning under olika förhistoriska perioder. Dateringarna är spretiga och svårtolkade. Det finns relativt många

FIGUR 5. Den kända fornlämningsbilden i närområdet runt utredningsområdet enligt Fornreg. De områden som tidigare har ingått i arkeologiska utredningar markerade. Skala 1:10 000.

men kronologiskt heterogena dateringar på kol från anläggningar medan fynden är kanske mer samstämmiga men å andra sidan få. Generellt har undersökningarna genererat små mängder fynd, framför allt med tanke på att lämningarna har bedömts till att främst vara från stenåldern. Men om detta återspeglar faktiska förhållanden eller är ett resultat av val av undersökningsmetoder är svårt att säga. Man har vid de tidigare undersökningarna prioriterat att få upp ytor med maskinschakt för att identifiera anläggningar och endast i mindre utsträckning aktivt grävt efter fyndmaterial.

TABELL 1. Sammanställning av de kända förhistoriska boplatslämningarna i närområdet, dess naturgeografiska förutsättningar och arkeologiska resultat.

Lämnings-nummer	Area (kvm)	Jordart	M ö h (max)	M ö h (min)	Kokgrop Härdar	Stolphål Gropar	Keramik	Bearbetad sten	Skärersten	Fynd- dateringar ¹	¹⁴ C-dateringar ¹	Referens	Antikvariska åtgärder
L1979:2422 (Mosjö 109)	3000	Lera	50	48	X	X				–		Karlenby 2017	AU
L1980:1791 (Mosjö 52:1)	32000	Lera	30	25	X	X	X	X		MN/SN Brå	TN Ybrå- yjää	Andersson 1995 Knabe 2005	AU FU SU
L1980:7701 (Mosjö 94)	2000	Sand	53	52					X	–	–	Holm 2008	AU
L1980:7709 (Mosjö 90)	760	Sand	53	52				X	X	–	–	Holm 2008, 2011	AU, FU
L1980:7710 (Mosjö 91)	870	Sand	50	49	X	X		X	X	MN	SM, MN, Ybrå-äjäå	Holm 2008, 2011	AU, FU, SU
L1980:7698 (Mosjö 97)	2200	Sand	49	48	X			X	X	MN, Brå-jää	SM Äjäå	Holm 2008, 2011	AU, FU, SU
L1980:7700 (Mosjö 98)	600	Sand	51	49				X	X	–	–	Holm 2008, 2011	AU, FU

¹ SM=Senmesolitikum, TN=Tidigneolitikum, MN=Mellanneolitikum, SN= Senneolitikum, (Y)brå= (Yngre) bronsålder, (Ä)jäå=(Äldre) järnålder

Undersökningen

Metod och genomförande

Utredningen omfattade tre olika arbetsmoment: arkiv- och litteraturstudie med kartanalys, fältinventering samt utredningsgrävning. Den inledande arkiv-, kart- och litteraturstudien syftade till att skapa en bra grund för den efterföljande fält- och rapportarbetet när det gäller närområdets fornlämningsbild, kulturhistoria, topografi m m (se föregående kapitel). De källor som användes var främst fornlämningsregistret (FMIS/Fornreg), arkeologiska rapporter, historiska kartor samt SGU:s jordartskarta. Dessutom gjordes en höjdmodell för närområdet utifrån LAS-data från Lantmäteriverkets nationella höjdmodell. Kart- och arkivstudien resulterade i ett kartunderlag med lokaliseringen för kända fornlämningar, misstänkta fornlämningar och möjliga förhistoriska boplatsslägen, som sedan användes vid det efterföljande fältarbetet.

Fältarbetet inleds med att hela utredningsområdet (ca 26 ha) inventerades extensivt och en bortsortering av områden på grund av markslag och sentida markanvändning gjordes. Främst genomskötes områden som tidigare ej varit föremål för arkeologisk utredning efter synliga fornlämningar. Även möjliga boplatsslägen identifierades utifrån topografi och jordart. För den nordligaste delen av utredningsområdet, som redan hade ingått i tidigare antikvariska åtgärder, gjordes en mer översiktlig besiktning för att klargöra om ytterligare utredningsinsatser (utredningsgrävning) behövde göras.

Slutligen utredningsgrävdes de möjliga fornlämningar och förhistoriska boplatsslägen som identifierats för att klargöra om det förekommer fornlämningar som ej är synliga ovan mark inom utredningsområdet. Länsstyrelsen hade även angett att om det bedömdes som nödvändigt för att fastställa den antikvariska statusen för redan kända lämningar skulle även utredningsgrävning ske i anslutning till dessa.

Utredningsgrävningen skedde i skogsmark med hjälp av handgrävda provgropar (ca 0,25 x 0,25m) där materialet sållades med handsåll för att undersöka förekomst av arkeologiskt fyndmaterial, skärvsten m m. Provgroparna fördelades så att de täckte in de områden som hade identifierats vid fältinventeringen som möjliga fornlämningar eller boplatsslägen.

I utredningsområdets nordvästra del planerades utredningsgrävningen ske med hjälp av maskinrävda sökschakt inom ett område med lermark som tidigare brukats som åker. Det visade sig dock vid den inledande inventeringen att detta område var kraftigt påverkat av tidigare exploateringar. Eftersom väldigt dumphögar täckte stora delar av området och matjorden dessutom vid något tillfälle har schaktats bort bedömdes det inte nödvändigt att utredningsgräva där.

Alla lämningar, möjliga fornlämningar och boplatsslägen mättes in med GPS och dokumenterades i text och bild. För att spara tid mättes inte enskilda provgropar in utan provgropsrävda områden mättes in och beskrevs med antal undersökta gropar. Fyndförande provgropar mättes dock in med GPS. Mätdata har sedan efterarbetats i Intrasis och ArcGIS.

Undersökningsresultat

Den inledande kart- och arkivstudien visade att de kända förhistoriska boplatserna i anslutning till åsen har identifierats främst på de flacka sandiga sluttningarna. Lämningarna verkar dock inte vara särskilt omfångsrika och utgör möjligen spår efter ett mer extensivt nyttjande av området. Det begränsade fyndmaterial som framkommit antyder dock någon form av närvaro under den senare delen av stenåldern som skulle kunna vara spåren efter en ännu inte identifierad stenåldersboplats som kanske mer finns bevarad i form av fyndförekomst än anläggningar och konstruktioner. Genom att prioritera ett mer riktat sökande efter förhistoriska fynd skulle därmed tidigare utredningar kunna kompletteras. Tidigare undersökningar har vidare visat på att det nedanför åsen på mer siltigare och lerigare marker finnas förhistoriska boplatser från framför allt senare perioder. Kartmaterialet visar också att området har varit utsatt för ett relativt kraftigt exploateringstryck främst i form av grustäkter, men även tidigare vägbyggen och bebyggelse, vilket medför att bevaringsförhållandena kan förväntas vara ställvis dåliga.

Vid den efterföljande fältinventeringen kunde det konstateras att topografin i området var ganska homogen. Längs den flacka åssluttningen var det svårt att okulärt identifiera markanta lägen som stack ut. Därför lades rätt mycket tid på att försöka identifiera vad som bedömdes som goda markförhållanden (områden med sand och grus). Detta gjordes genom att genomgående göra frekventa provstick med en spade och där markförhållandena noterades. På så sätt kunde också eventuella markingrepp identifieras och dessa ytor avfärdas. Sammanlagt identifierades vid inventeringen fyra boplatslägen som sedan utredningsgrävdes. Samtliga lägen låg längs åssluttningen. De flacka lermarkerna öster och väster om åsen var mycket påverkade av tidigare exploateringar och bedömningen gjordes att eventuella fornlämningar inte skulle finnas bevarade där.

De fyra boplatslägen utredningsgrävdes med provgropar. Endast i ett fall kunde en ny lämning konstateras, en fyndplats (L2019:71).

TABELL 2. Sammanställning av de utredda boplatslägena, dess naturgeografiska förutsättningar och arkeologiskt resultat.

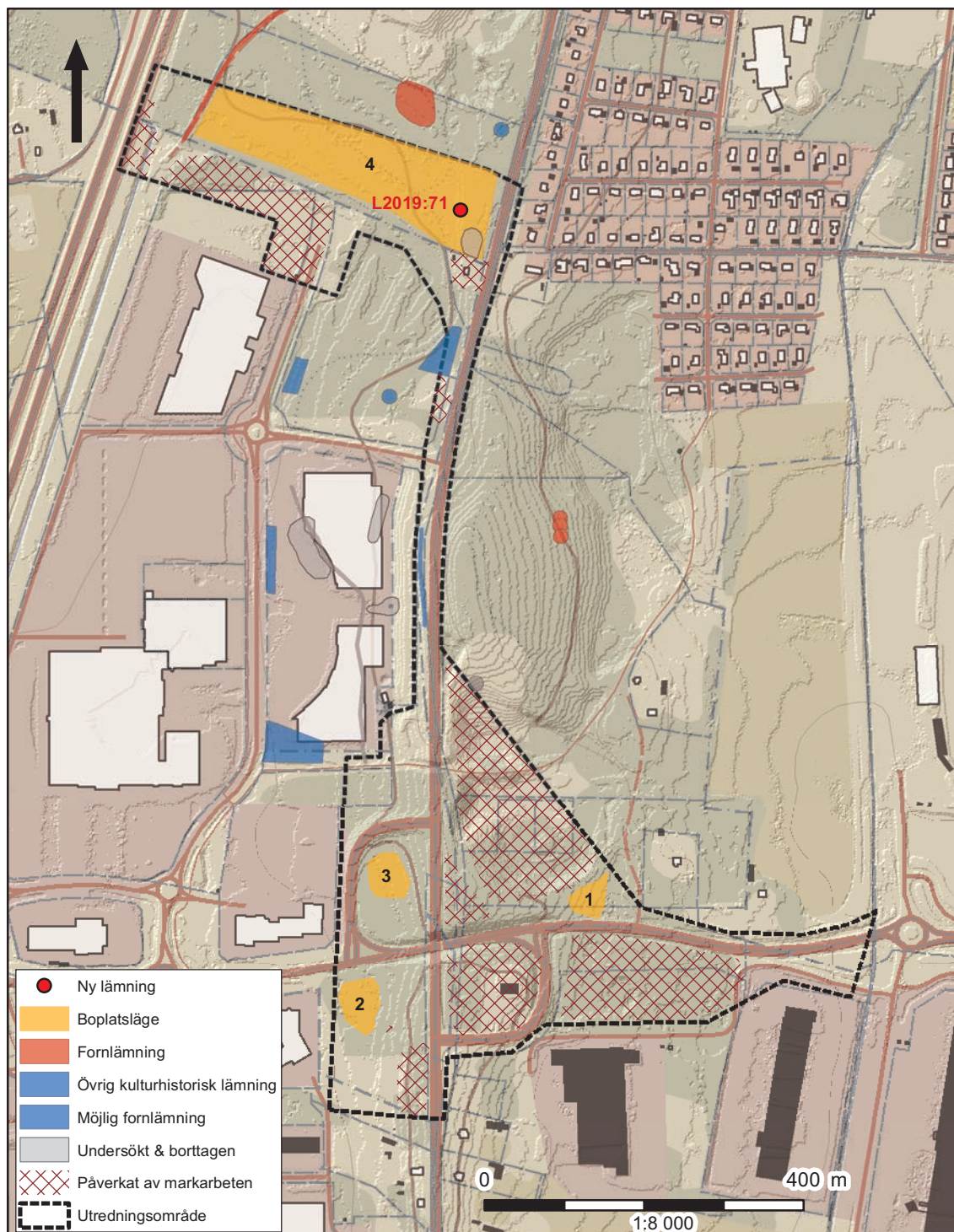
Boplatsläge	Area (kvm)	Jordart	M ö h (max)	M ö h (min)	Arkeologiskt resultat
Boplatsläge 1	1616	Sand	49	45	–
Boplatsläge 2	2645	Sand	48	46	–
Boplatsläge 3	2326	Sand	50	48	–
Boplatsläge 4	31600	Sand och grus	53	49	Fyndplats: kvartsit

Boplatsläge 1

I ett annars väldigt exploaterat område i östra delen av utredningsområdet identifierades inom en mindre yta mellan väg 51 och den stora grustäkten ett område där marken var intakt. Området bedömdes som ett möjligt boplatsläge i en ostsluttning, 45–49 m ö h. Området var ca 1600 m² stort och utgjordes av skogsbeväxt sandmark. Boplatsläget undersöktes med 15 provgropar. Inget av antikvariskt värde framkom.

Boplatsläge 2

I södra änden av utredningsområdet identifierades ett möjligt boplatsläge i ett flackt sandigt parti vid foten av åsen. Området var ca 2600 m² stort och låg i skogsmark, 46–48 m ö h. Boplatsläget utreddes med 20 provgropar. Inget av antikvariskt värde framkom.

FIGUR 6. Karta över utredningsresultaten med nya lämningar, utredda boplatssläp samt sedan tidigare kända fornlämningar. Även områden som bortprioriterades på grund av olika typer av markskador är markerade. Skala 1:8000.

Boplatssläp 3

I ett opåverkat område mellan Kumlavägen och avfartsvägen till väg 51 utreddes ytterligare ett möjligt boplatssläp. Det låg också i ett flackt läge nedanför åschrönet 48–50 m ö h. Boplatssläpet var ca 2300 m² stort och utgjordes av skogsbeväxt sandmark. 20 provgropar grävdes utan att något av antikvariskt värde framkom.

FIGUR 7. Boplatsläge 4 utgjordes av en svagt sluttande åssluttning. Foto: Fredrik Andersson.

Boplatsläge 4/ L2019:71

I den nordligaste delen av utredningsområdet identifierades ett möjligt boplatsläge utmed den västliga åssluttningen. Terrängen består här av en högre liggande platta närmast Kumlavägen som motsvarar åskrönet och där jorden är mer stenrik. Nedanför krönet är den sandiga åssluttningen flack och terrängen ganska likartad över ett större område. Det var därför svårt att göra en mer precis topografisk avgränsning utan ett 31600 m² stort område utredningsgrävdes.

Stora delar av boplatsläget ingick i utredningen 2008. Vid det tillfället gjordes dock bedömningen att det var främst i områdets östra del, på de högst belägna partierna, som förhistoriska boplatslämningar troligast skulle finnas och därför valde man att sökschakta endast där (Holm, 2008: 10). Stora delar av det sandiga området västerut utredningsgrävdes således inte. Eftersom de lämningar som framkom 2008 var relativt begränsade (skärvstensförekomster, två kvartsavslag, sandstensföremål samt en fyndplats för keramik) var det önskvärt att undersöka möjligheten att en tidigare okänd boplat har funnits i området och att de registrerade lämningarna då snarare utgjorde utkanten av denna.

För att systematiskt täcka in området grävdes provgropar ungefär var 10:e meter. Sammanlagt grävdes ca 300 provgropar inom boplatsläget. Enstaka skärviga stenar framkom vid provgropsgrävningen. Huruvida dessa stenar var eldpåverkade eller inte kunde inte med säkerhet avgöras. De kantiga och skärviga stenar som registrerades framkom framför allt på, och längs kanten av, moränkrönet. Det samma gäller flertalet av de skärvstensförekomster som registrerades vid den tidigare utredningen. Eftersom den skärviga stenen verkar förekomma endast i ett specifikt terrängutsnitt är frågan om den ändå inte troligast har en naturlig förklaring. Kanten på moränkrönet har varit ett utsatt läge för träd vid stormar, och stenar kan ha ryckts upp och blivit exponerade för frost vid rotvältor.

I en provgrop ca 25 meter nordväst om den registrerade boplaten L1980:7709 framkom ett bearbetat avslagsfragment i kvartsit (F1). Avslagsfragmentet är litet och utöver att det härrör från

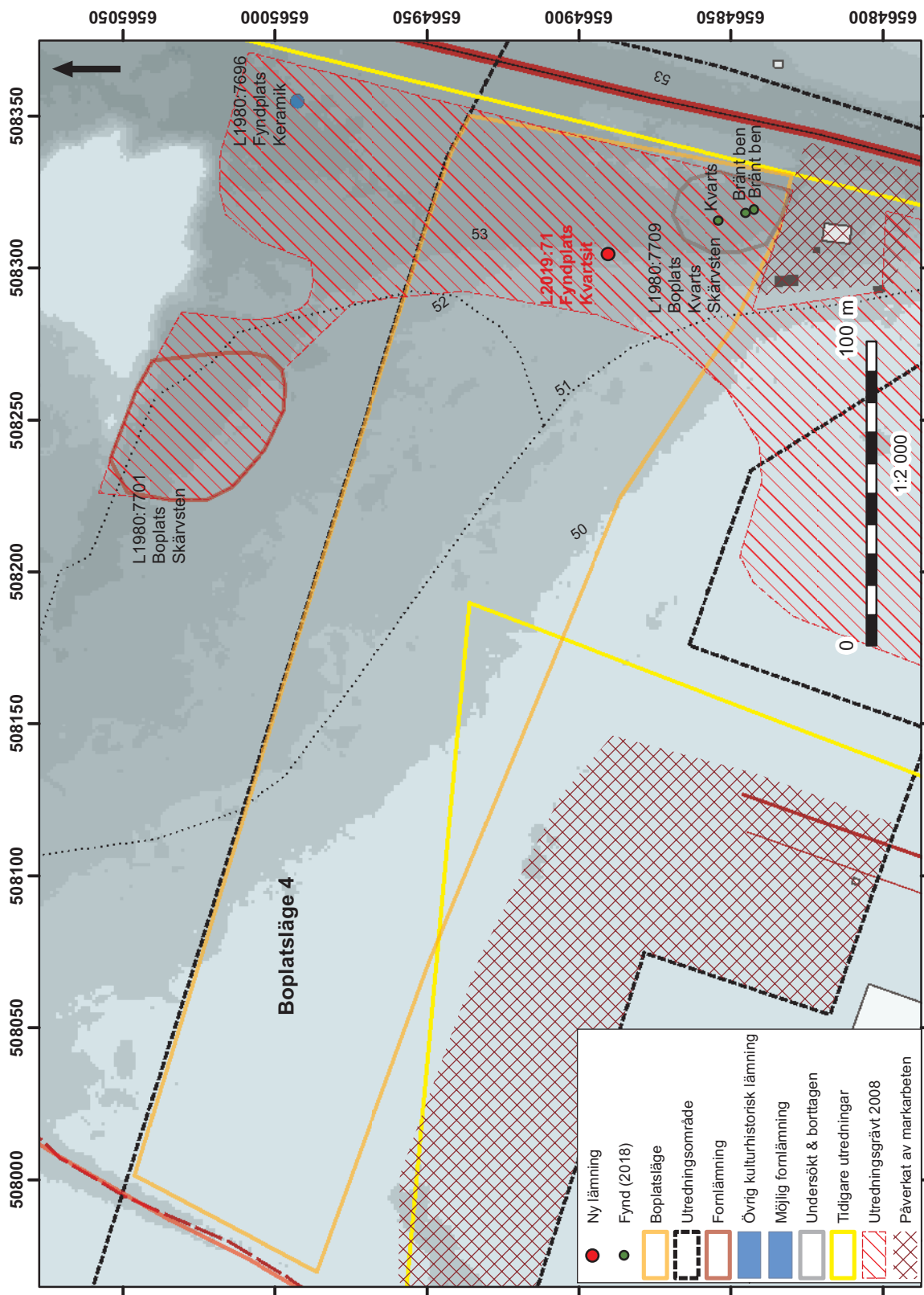

FIGUR 8. Ett avslagsfragment i kvartsit (F1) framkom vid utredningsgrävningen (Fyndplats L2019:71). Foto: Fredrik Andersson.

FIGUR 9. Fynd som framkom inom den redan undersökta boplaten L1980:7709. Från vänster: avslagsfragment i kvarts (F2), bränt fågelben (F3), bränt ben från mellanstort däggdjur (F4, nederst) samt ett bränt ben från en oidentifierad djurart (F4, överst). Foto: Fredrik Andersson.

någon form av bearbetning av stenredskap går inte att säga. Trots en förtätning av provgropar intill fyndet kunde inga fler spår identifieras. På grund av närheten till den registrerade lämningen L1980:7709 gjordes bedömningen att det var befogat att undersöka om kvartsitfyndet var en del av den boplaten. Därför grävdes ytterligare ett antal provgropar i och i anslutning till L1980:7709

FIGUR 10. Detaljerad resultatcarta över boplatläge 4. De fynd som framkom vid utredningsgrävningen markerade samt tidigare kända fornlämningar och området för utredningsgrävningen 2008. Skala 1:2000.

även om dess antikvariska status idag står som undersökt och bortagen. Inga nya fynd framkom mellan kvartsitfyndet och boplatslämningen, däremot framkom tre brända ben och ett avslagsfragment i kvarts inom L1980:7709. Avslagsfragmentet har möjligen spår efter sekundär bearbetning. Av de tre brända benen är ett från fågel, ett från ett mellanstort däggdjur och de tredje går inte att artbestämma närmare (muntlig uppgift osteolog Rudolf Gustavsson, SAU). Benen var mycket fragmenterade och för små för en eventuell ^{14}C -analys. Trots de nya fynden är bedömningen att boplatslämningens status som undersökt och bortagen kan kvarstå. Ytterligare antikvariska åtgärder kommer sannolikt inte att tillföra ny information.

Eftersom det inte har gått att koppla kvartsitfyndet till någon boplatslämning har den registrats som en ny fyndplats (L2019:71).

Slutsats och utvärdering

Sammanfattningsvis så har utredningen kunnat konstatera att det inte finns några bevarade fornlämningar inom utredningsområdet. Utredningen kunde endast konstatera en tidigare okänd fyndplats för ett fragment bearbetad kvartsit (L2019:71). Trots en förtätning av provgropar så kunde fyndet inte kopplas till en eventuell mer omfattande förhistorisk boplat i området. Det går naturligtvis inte att garantera att inga ytterligare förhistoriska lösfynd kan finnas i området men förutom att dessa är svåra att identifiera så får det begränsade informationsvärdet för eventuellt ytterligare något fynd ställas i relation till arbetsinsatsen.

Kvartsitfyndet passar väl in i den lokala fornlämningsbilden. De tidigare undersökta lämningarna i närområdet har också varit begränsade till sitt innehåll och några regelrätta förhistoriska bosättningar har egentligen inte identifierats längs med åsen. De förhistoriska lämningar vi ser i området ger intrycket av att vara spåren efter ett mer extensivt utnyttjande av åsen snarare än som en plats för regelrätt bosättning. De dateringar som finns från området är kronologiskt heterogena och svårtolkade men det verkar ändå som om att lämningarna är från mellanneolitikum och framåt. Det är möjligt att när väl åsen förlorar sitt strandnära läge, som i utredningsområdet sker någon gång i slutet av mesolitikum, är miljön inte längre eftertraktad för bosättning utan nyttjas sedan mer som kommunikationsled. Ett markutnyttjande som inte lämnar så omfångsrika spår efter sig.

Referenser

- Andersson, S. (1995) *Transportstaden och del av Mosås. UV Stockholm rapport 1995:60*, Stockholm: Riksantikvarieämbetet.
- Holm, J. (2008) *Marieberg. Utökat handelsområde norr om Mariebergs köpcentrum. UV Bergslagen, rapport 2008:8*, Örebro: Riksantikvarieämbetet.
- Holm, J. (2011) *Stenåldersboplatser vid Rävgräva. UV Rapport 2011:30*, Hägersten: Riksantikvarieämbetet.
- Karlenby, L. (2017) *Nytorp i Marieberg. Arkeologgruppen rapport 2017:91*, Örebro: Arkeologgruppen.
- Knabe, E. (2003) *Bönderna vid Bäcklunda – från stenålder till historisk tid. Del 1. UV Bergslagen Daff 2003:1*, Örebro: UV Bergslagen, Riksantikvarieämbetet.

Arkiv och kartmaterial

LM = Lantmäterimyndigheternas arkiv (www.historiskakartor.lantmateriet.se)

Akt	År	Trakt	Åtgärd
18-mos-53	1858	Rävgräva	Laga skifte

LS = Lantmäteristyrelsens arkiv (www.historiskakartor.lantmateriet.se)

Akt	År	Trakt	Åtgärd
S51-11:4	1807	Mosås	Enskifte

Bilagor

Bilaga 1. Fyndlista

Fnr	Material	Sakord	Antal	Vikt (g)	Notering	Fornlämning
1	Kvartsit	Avslagsfragment	1	0,3		L2019:71
2	Kvarts	Avslagsfragment	1	10,4	Ev spår efter sekundär bearbetning	L2008:7709
3	Ben	Bränt ben	1	0,01	Fågel	L2008:7709
4	Ben	Bränt ben	2	0,3	Mellanstort däggdjur + oidentifierat	L2008:7709

